

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורגית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

תורה (תשכ"ב)

ל' א' - י'

מזבח הזהב.

א. בטעם מזבח הקטרת נאמרו דעות שונות.
השורה:

רמב"ם טורה נבוכים ג' ס"ח

... וכאשר היו שוחטין במקום המקודש בהמות רבות בכל יום ומחתיכין בו בשר ורוחצין בו הקרב והכרעים אין ספק שאלו היו מניחין אותו על זה הענין היה ריחו כריח מקומות הבשר. מפני זה צוה בו להקטיר הקטרת ב' פעמים כיום להיטיב ריחו וריח העובד בו... וזה ג"כ ממה שמעמיד יראה המקדש. אבל אם לא היה לו ריח טוב, כל שכן אם היה לו שכנגדו, היה מביא בלב האדם הפך ההגדלה, כי הנפש תתרחב מאד לריח הטוב ותסתה אליו ותתרחק מן הריח הרע ותברח ממנו.

אברבנאל

... והיו בחיכל ג' כלים: השולחן המנוצה ומזבח הקטרת לרמז ששומר התורה והמצוות (הארוך) ג' מיני שכר יושפעו עליו מאת בעל החסד והרחמים. האחד השכר הגופני העשר והכבוד ולזה היה רמז השולחן... והשכר הב' הוא החכמה והמנוחה... ותמנונה היתה רומזה לזה... והשכר הג' הנמשך משמירת התורה הוא החשארות הנפש הבא לאדם אחר המות לאור באור החיים... ולרמז זה היה מזבח הקטרת בחיכל שהיה ענינו העלות העשן למעלה רמז לגשם הזריק העולה למעלה... והיות השכר הזה יותר יקר ועליון היה הכהן הגדול ביום הצום הנבחר בהכנסו לקדש הקדשים מוליך שם הקטרת ומניח לפני הארון והכרוכים כאומרו "טובי נפשי למנוחתי".

הסבר את ההבדל העקרוני בין שני טעמים אלה?

ב. א. ועשית מזבח

קאסטרן (פרוש לשמות)

השם מזבח הבא כאן סראה לנו דוגמא מענינת של סעבר ממשמעותה המקורית של מלה למשמעות אחרת.

הסבר, מה היא המשמעות "המקורית" ומה היא המשמעות "האחרת"?

ג. השורה בין שתי דעות אלה:

ספורנו ד"ה מקטר קטרת: שיספיק בו מעט אש לקטורת בלבד ולא יצטרך להיות חלול ולסלאותו באדמה כמו שהוצרך למזבח העולה, לעשות האש תמיד על האדמה, אבל היה האש על צפורי שהיה של זהב, ובהיות האש טועט לא הספיק לשרוף את גרם המזבח שהיה של עץ.

ולא הוזכר זה המזבח עם שאר הכלים בפרשת תרומה, כי לא היתה הכוונה בו להשליך הא-ל ית' בתוכו, כמדי שהיה הענין בשאר הכלים, כאמרו (כ"ה ח' ט') "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר אבי מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו".

גם לא היה ענינו להוריד מראה כבודו במית פעניו קעשה הקרבנות (כ"ט ס"ג) "וזהו ערתי שם לבני ישראל ונקדש בכבודי". וכן העיד משה רבנו באמרו (ויקרא ט' ר') "זה הדבר אשר צוה ה' העשוי וירא אליכם כבוד ה'". אבל היה ענין זה המזבח לכבוד את הא-ל ית' אחרי בואו לקבל ברצון עבודה עמו בקרבנות העקר והערב ולשחר פניו במזבח קטרת, על דרך (תהל' צ"ו ח') "הבו לה' כבוד שמו שאר מזבחה ובאו לחצרותיו".

כתוב וחקבלה בשם הגב"א

לא הוזכר בעשית כלי המשכן, כי חזתיו החילה על המשכן וכליו ותבניות וקרינת אחרו למזבח ואחר כך אמר עשית התמיד ואמר בזה אשכנן בתוכם, ואחר כך הזכיר מזבח הקטרת וכסף הכפורים, יורה שזה לא היה מעבב להשראה שכינה, רק אלו היו לכפרת ישראל, וכן אמר בכסף הכפורים לכפר על צמחותיכם.

- 1) מהי התמיחה (אשר תמחו עליה כמה מפרשים) שצניחם באים ליטבה?
  - 2) מה ההבדל בין שתי התשובות?
  - 3) האוכל להכריע על פי פסוקי פרשתנו (א' - י') בין שתי התשובות?
- א
הנ"ל?

ד. שאלות בראב"ע

- 1) א' ד"ה מקטר קטורת (בפירוש הקצר) שם הפעל עם השם, כי משקלי סמרת הפעלים משתנים, ואף כי הסמוכים.
- 2) ד"ה על שתי צדיו: תוספת לבאר.
- 3) ה' ד"ה ועשית: הבדים מצופים זהב כבדי הארון.
- 4) י' ד"ה קדש קדשים הוא לה' (בפירוש הקצר): כי מזבח העולה הוא קדש קדשים ומזבח הקטרת קדושתו לשם, בעבור שהוא נכבד ואין אחר הארון נכבד ממנו.

ה. שאלות ברש"י

- 1) ד' ד"ה והיה: מעשה הטבעות האלה.
- 2) ח' ד"ה רבהעלות: כשידליקה להעלות להבחן.
- 3) ט' ד"ה ועולה ומנחה: ולא עולה ומנחה

ו. לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה..

ספר החנוך

בטעם מצות לא תעשה זו כבר כתבנו למעלה (בפרשת תרומה ומועזק בשאלון תרומה תש"ב) תשובה לשואל על צד הפשט על ענין בנין בית הקדוש לה' והיות שם כלים יקרים, ואחרי זאת אין ליגע מחשבותינו במה שאינו גויך, ולחפש טעם למה יצוה הא-ל לכל נקטיר במזבח הזהב כי אם קטרת, שאם כן נתחייב לחפש למה צוה אותנו להיות גרות במנורה שבעה ולא שמורה, ועל הפרטים אין חקר לנו ולא תשיג בהן מחשבה לעולם. ואם תלחצני להשיב בפרטים עכ"פ אמר על צד הפשט... שלא יהיה בפרטים טעם אחר אלא נאמר שלאחר שנתחייבנו לבנות בית ולעשות כלים נצטוינו בהם על צד אחד מן הצדדים ובא בהן אחד מן החשבונות שאי אפשר למעשה בלתי אחד מהם. ואולם לאחר שבצטוינו בהן בא הצווי לעשותה דרך קבע לעולם ולא בנסיף ולא בגרע כי התוספת והגרוע במכון בשלימות-קלקול, וכל מצותיו שלמות ותמימות. ואולם שמעתי, כי יש למקובלים בכל אחד מהן הפרטים טעמים נפלאים וסודות עמוקים.

מהי דעתו בטעם כלי המשכן?